

**HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA**

**ZŁE TRAKTOWANIE OSÓB PODEJRZANYCH
I ZATRZYMANYCH
PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI**

**RAPORT Z BADANIA ANKIETOWEGO
PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD ADWOKATÓW**

Raport z badania ankietowego dotyczącego złego traktowania osób podejrzanych i zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji

Wydanie I
Warszawa 2018

Redakcja

Adam Klepczyński – od lipca 2017 roku prawnik w Programie Spraw Precedensowych Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Wcześniej w ramach Fundacji współpracował z Programem Antydyskryminacyjnym Artykuł 32, Programem Interwencji Prawnej oraz Monitoringiem procesu legislacyjnego w obszarze wymiaru sprawiedliwości. Absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Aplikant adwokacki w Izbie Adwokackiej w Warszawie.

Nadzór merytoryczny nad badaniem

adw. Katarzyna Wiśniewska – adwokat, koordynatorka Programu Spraw Precedensowych w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, przez ostatnie lata zaangażowana w wiele projektów europejskich z obszaru postępowania karnego oraz praw człowieka. Ekspertka w zakresie standardów UE w obszarze postępowania karnego; autorka licznych publikacji naukowych i popularno – naukowych; powołana przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Komisji Ekspertów przy Krajowym Mechanizmie Prewencji Tortur.

Konsultacja

dr Piotr Kładoczny – Sekretarz Zarządu oraz szef działu prawnego Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, w ramach którego nadzoruje działalność programów prawnych i interwencyjnych, wykładowca w Instytucie Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, autor i współautor kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa karnego, postępowania karnego, prawa karnego wykonawczego, praw człowieka oraz polityki narkotykowej, prelegent wielu konferencji i seminarium eksperckich.

Piotr Kubaszewski – prawnik HFPC, koordynator Programu Interwencji Prawnej. Z Helsińską Fundacją Praw Człowieka związany od 2008 roku. Autor publikacji naukowych z dziedziny prawa karnego i praw człowieka, w tym współautor komentarza do wybranych przepisów karnych ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Przygotowuje pracę doktorską nt. kryminalizacji posiadania narkotyków pod kierunkiem prof. dr hab. Elony Zielińskiej.

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów.

Wydawca

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
ul. Zgoda 11
00-018 Warszawa

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest utworzoną w 1989 roku przez członków Komitetu Helsińskiego w Polsce organizacją pozarządową, której misją jest rozwijanie standardów i kultury praw człowieka w Polsce i poza jej granicami. Od 2007 roku HFPC ma status konsultacyjny przy Radzie Społeczno-Gospodarczej ONZ (ECOSOC). HFPC promuje rozwój praw człowieka poprzez działania edukacyjne, programy prawne (np. funkcjonowanie Programu Spraw Precedensowych, Programu Interwencji Prawnej, Monitoringu procesu legislacyjnego w obszarze wymiaru sprawiedliwości), a także współuczestnictwo w opracowywaniu międzynarodowych projektów badawczych (np. raportów zleconych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
I. Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania	6
II. Cel oraz metodologia przeprowadzonego badania	6
III. Skala problemu	7
IV. Trudności, z jakimi spotykają się adwokaci prowadząc sprawy dotyczące złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji	8
V. Złe traktowanie przez funkcjonariuszy Policji ze względu na przynależność do danej grupy	8
VI. Pomysły, których realizacja mogłaby zapobiegać złemu traktowaniu przez funkcjonariuszy Policji	9
1. Wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego.....	9
2. Nagrywanie interwencji oraz czynności podejmowanych względem zatrzymanych	11
3. Dostęp do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu.....	12
VII. Rekomendacje	15

WSTĘP

Tortury w XXI wieku to tytuł książki Sebastiana Sykuny, w której pisze on tak: „[k]iedy ponad dekadę temu kończył się XX wiek, kwestia tortur, chociażby z normatywnego punktu widzenia, wydawała się rozwiązana raz na zawsze. Społeczność międzynarodowa w licznych traktatach bezwzględnie zakazała ich stosowania, uznając wolność od tortur za normę *ius cogens*. Ponadto w celu uniknięcia problemów w ich ujmowaniu przyjęto także definicję legalną tortur. W powszechnej świadomości społecznej tortury łączono z czymś wyjątkowo złym i odrażającym. Wystarczyło przywołać przykłady stosowania ich technik, aby nawet niezdecydowanemu rozmówcy uświadomić, czym są tortury i jak bardzo podważają godność zarówno osoby torturowanej, jak i torturującej”¹. Nie trudno się z nim nie zgodzić. Tortury miały zniknąć wraz z końcem wojen. Tak się jednak nie stało. Zarówno tortury, jak również niehumanitarne lub poniżające traktowanie i karanie ma miejsce nie tylko podczas wojen, ale także na komisariatach Policji. Potwierdzają to wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których możemy znaleźć opisy stosowanych tortur. Już od samego początku swojej działalności HFPC stale monitoruje działania Policji, a także przestrzeganie przez Polskę zakazu tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Jednakże tym razem nie chcieliśmy opisywać naszych doświadczeń, tylko wykorzystać je do przeprowadzenia badania ankietowego wśród adwokatów, aby sprawdzić, czy ich doświadczenia są zbieżne z naszymi.

W tym miejscu chcemy również podziękować wszystkim adwokatom, którzy wzięli udział w naszym badaniu ankietowym, ponieważ bez ich wkładu nie powstałaby opinia *amicus curie* w sprawie *Kuchta i Mętel przeciwko Polsce*² zawistej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu, a także niniejszy raport.

---

1 S. Sykuna, *Tortury w XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, publ. Lex, Gdańsk 2013.

2 Skarga nr 76813/16.

I. ZAKAZ TORTUR I NIELUDZKIEGO LUB PONIŻAJĄCEGO TRAKTOWANIA

Rzeczpospolita Polska jest stroną Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: Konwencja o zakazie tortur)³, która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 roku. Art. 1 ust. 1 Konwencji o zakazie tortur określa torturę jako: *„(...) każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie umyślnie zadaje się ostry ból lub cierpienie, fizyczne bądź psychiczne, w celu uzyskania od niej lub od osoby trzeciej informacji lub wyznania, w celu ukarania jej za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji, gdy taki ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą. Określenie to nie obejmuje bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo”*.

Ponadto, o zakazie tortur i nieludzkim lub poniżającym traktowaniu mówi art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁴ (dalej: EKPCz), który wskazuje, że: *„[n]ikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”*.

Również Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej⁵ w art. 40 stanowi, że: *„[n]ikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”*.

II. CEL ORAZ METODOLOGIA PRZEPROWADZONEGO BADANIA

Jednym z głównych obszarów zainteresowania HFPC od lat jest problem złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji, który może stanowić naruszenie art. 3 EKPCz. Pomagamy ofiarom naruszeń poprzez różnego rodzaju interwencje i organizowanie profesjonalnej pomocy prawnej na zasadach pro bono, obserwujemy procesy sądowe w sprawach, w których mogło dojść do przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Policji, monitorujemy miejsca, w których przebywają osoby pozbawione wolności, a także obserwujemy zgromadzenia publiczne. HFPC prowadzi także szkolenia dla funkcjonariuszy Policji z zakresu zakazu tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania oraz orzecznictwa ETPCz. Dlatego Fundacja postanowiła przeprowadzić badanie ankietowe wśród adwokatów. Inspiracją do przeprowadzenia badania ankietowego wśród adwokatów był Raport Sekcji Praw Człowieka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie z dnia 26 czerwca 2017 roku na temat problemu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności przez funkcjonariuszy Policji i innych służb (dalej: Raport ORA) oraz wnioski w nim zawarte. Jego celem było potwierdzenie, czy ankietowani adwokaci również podczas prowadzenia swoich spraw karnych spotykają się z zarzutami podnoszonymi przez swoich klientów, które dotyczą złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji. Ponadto Fundacja chciała uzyskać informacje, z jakimi trudnościami najczęściej spotykają się adwokaci w prowadzonych sprawach przeciwko policjantom. HFPC chciała także pozyskać informacje, czy adwokaci są za wprowadzeniem pewnych rozwiązań, które mogłyby zapobiegać złemu traktowaniu przez funkcjonariuszy Policji.

---

3 Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378.

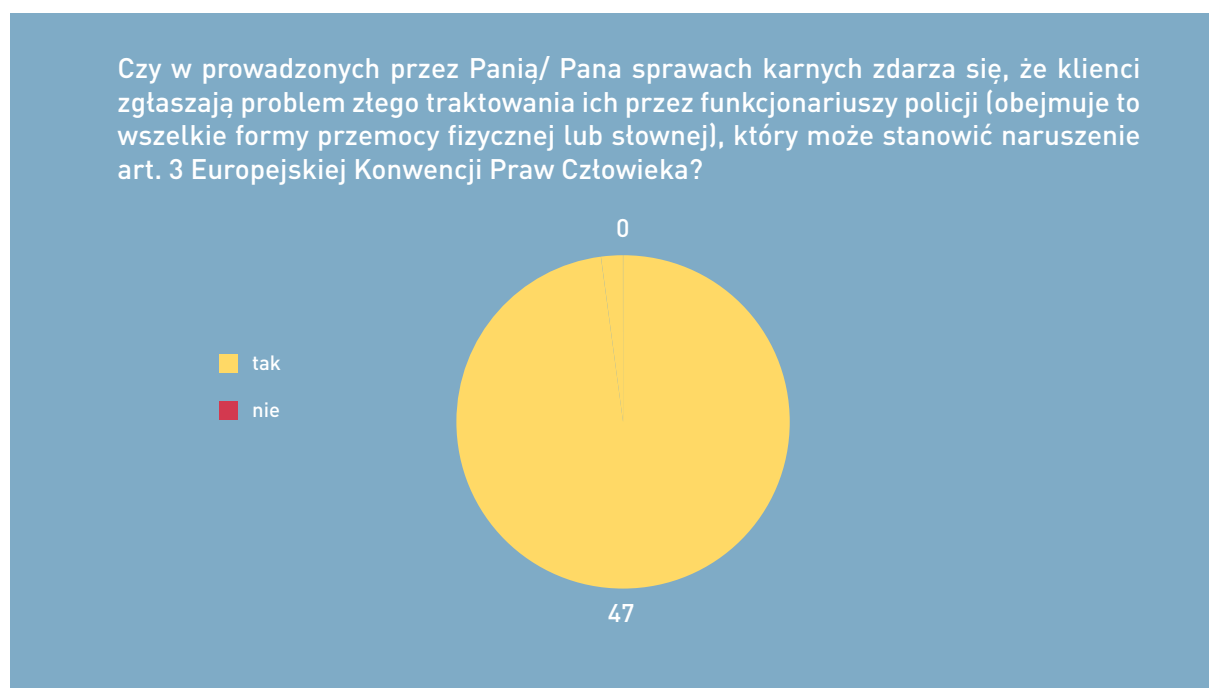
4 Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku, Dz. U. z 1993 r. Nr 61 poz. 284 ze zm.

5 Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

Badanie ankietowe, które obejmowało lata 2013–2018, zostało przeprowadzone w marcu i kwietniu 2018 roku wśród 47 adwokatów z różnych części Polski (Warszawa, Poznań, Gdańsk, Łódź, Toruń, Kraków, Katowice). Wśród badanych adwokatów łącznie z okresem aplikacji szesnastu praktykuje do 5 lat, trzynastu adwokatów praktykuje od 5–10 lat, jedenastu adwokatów praktykuje od 10–15 lat, a siedmiu adwokatów powyżej 15 lat. Pięciu adwokatów wskazało, że wśród prowadzonych przez nich spraw jest tylko 20% spraw karnych, dziewięciu adwokatów wskazało, że sprawy karne znajdują się w przedziale od 20%–40%, dziesięciu adwokatów wskazało przedział od 40%–60%, dziesięciu adwokatów wskazało, że jest to przedział od 60%–80% spraw, a trzynastu adwokatów, że jest to przedział od 80%–100% prowadzonych przez nich spraw.

III. SKALA PROBLEMU

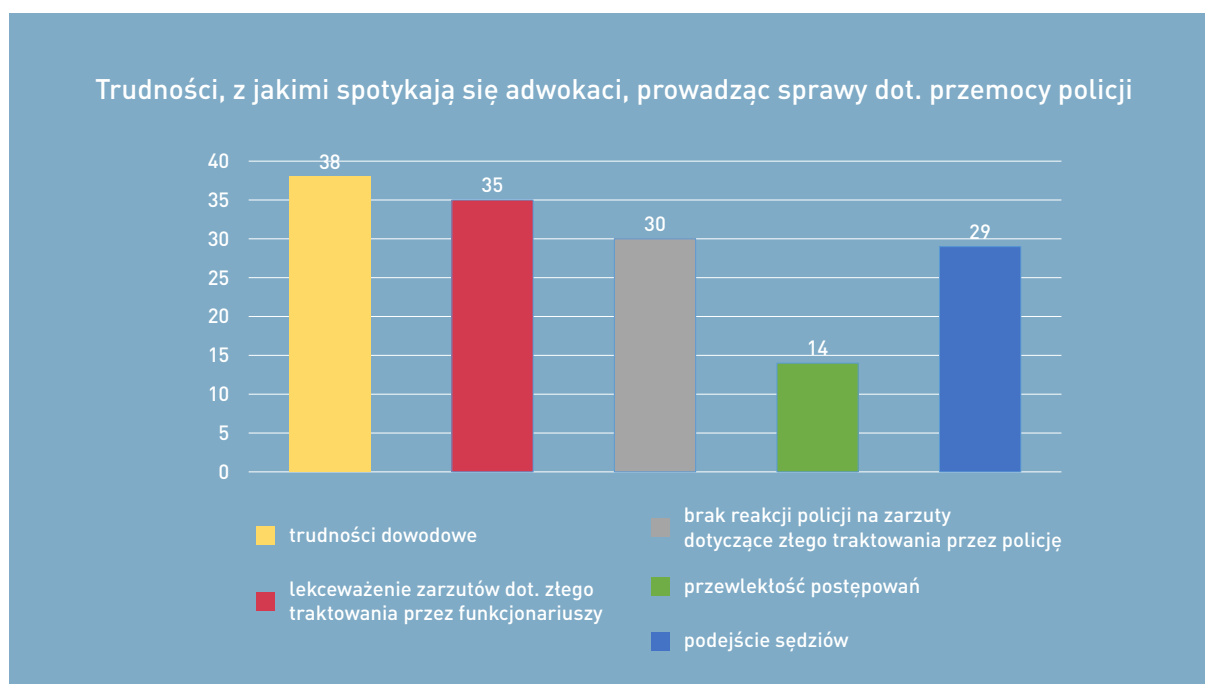
Do HFPC co roku napływa wiele skarg na złe traktowanie przez funkcjonariuszy Policji. W związku z powyższym, patrząc na nasze doświadczenia, postanowiliśmy zapytać adwokatów: „Czy w prowadzonych przez Panią/ Pana sprawach karnych zdarza się, że klienci zgłaszają problem złego traktowania ich przez funkcjonariuszy policji (obejmuje to wszelkie formy przemocy fizycznej lub słownej), który może stanowić naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka?”. Odpowiedź ukształtowała się w następujący sposób:

Jak wynika z zamieszczonego wykresu, wszyscy ankietowani adwokaci wskazali, że w prowadzonych przez nich sprawach pojawiali się klienci zgłaszający problem złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji.

IV. TRUDNOŚCI, Z JAKIMI SPOTYKAJĄ SIĘ ADWOKACI PROWADZĄC SPRAWY DOTYCZĄCE ZŁEGO TRAKTOWANIA PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI

Raport ORA oraz analiza spraw napływających do HFPC pozwoliły nam wyodrębnić pewną grupę problemów, z którymi mogą spotykać się adwokaci podczas reprezentowania swoich klientów w sprawach przeciwko funkcjonariuszom Policji. Dlatego postanowiliśmy zapytać ich, z jakimi trudnościami najczęściej spotykają się w swojej praktyce. Wyniki wyglądają następująco:

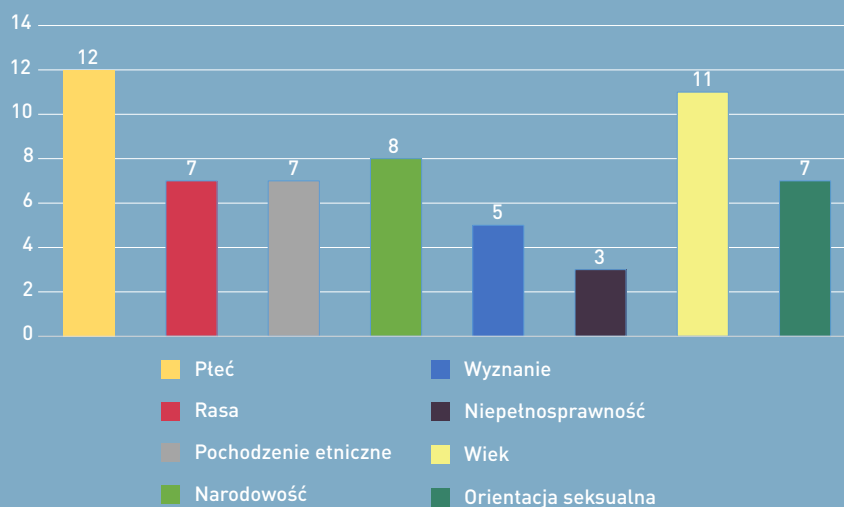
Analiza powyższych danych wyraźnie wskazuje, że najczęstszymi problemami są trudności dowodowe w postępowaniach przeciwko funkcjonariuszom Policji, ale także lekceważenie zarzutów dotyczących złego oraz upokarzającego traktowania. Na podobnym poziomie znalazły się: brak reakcji policji na podnoszone zarzuty dotyczące złego oraz upokarzającego traktowania przez policjantów oraz niewłaściwe podejście sędziów w sprawach tego typu. Rzadziej adwokaci wskazywali, że problem stanowi przewlekłość postępowań. Ponadto, dwóch adwokatów podniosło – jako inny przykład trudności – przyznawanie przez sędziów zeznaniom funkcjonariuszy Policji większego znaczenia. Jeden z adwokatów dodał także, że podejrzani obawiają się wnieść skargę na policjantów, ponieważ uważają, że może to pogorszyć ich sytuację (dotyczy to zwłaszcza podejrzanych, którzy są tymczasowo aresztowani).

V. ZŁE TRAKTOWANIE PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI ZE WZGLĘDU NA PRZYNALEŻNOŚĆ DO DANEJ GRUPY

Zdarzają się przypadki, w których do złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji dochodzi ze względu na przynależność do określonej grupy. Dlatego w pierwszej kolejności postanowiliśmy zapytać adwokatów, czy w ich praktyce zawodowej dochodziło do takich sytuacji. Spośród 47 adwokatów, 31 spotkało się ze złym traktowaniem ich klientów ze względu na przynależność do danej zbiorowości. W następnej kolejności poprosiliśmy tych 31 adwokatów o wskazanie grup lub cech ze względu, na które dane osoby, wobec których przeprowadzane są czynności, mogą być gorzej traktowane. Wyniki prezentują się następująco:

Złe traktowanie przez policję ze względu na przynależność do danej grupy - na podstawie prowadzonych spraw

Jak wynika z powyższych danych, najczęściej dochodzi do złego traktowania ze względu na płeć lub wiek, a na podobnym poziomie prezentują się takie czynniki jak rasa, pochodzenie etniczne, narodowość oraz orientacja seksualna. Adwokaci wskazywali także na inne czynniki, ze względu, na które dochodzi do złego traktowania. Aż pięciu adwokatów podniosło, że dochodziło do złego traktowania ze względu na wcześniejszą karalność, a dwukrotnie adwokaci zaznaczyli, że do takiego traktowania dochodziło ze względu na status społeczny, poglądy polityczne, stan nietrzeźwości oraz charakter popełnionego przestępstwa.

VI. POMYSŁY, KTÓRYCH REALIZACJA MOGŁABY ZAPOBIEGAĆ ZŁEMU TRAKTOWANIU PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI

W Polsce problematyka stosowania tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania jest tematem dyskusji społecznych, prawnych i politycznych. W debacie publicznej szczególnie zauważalne są głosy organizacji pozarządowych, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz działającego przy nim Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, a także samorządów zawodowych. Wszystkie ww. podmioty wskazują na potrzebę zmian systemowych w omawianym zakresie, które z jednej strony mogłyby skuteczniej zapobiegać niepożądanym sytuacjom, a z drugiej urealniałyby system odpowiedzialności za tego typu czyny. Dlatego postanowiliśmy zapytać samych adwokatów, co uważają na temat pewnych rozwiązań, które są proponowane lub już wprowadzane/ testowane.

1. Wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego

Wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego, np. poprzez zmianę art. 246 k.k., to pomysł proponowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich już od dłuższego czasu. W piśmie do Ministerstwa Sprawiedliwości wskazał, że polskie przepisy nie penalizują wszystkich elementów tortur, o których mowa w art. 1 Konwencji o zakazie tortur⁶. Ponadto, Rzecznik podniósł, że: „[p]rzepisy Kodeksu karnego nie uwzględniają sytuacji stosowania tortur „w celu ukarania osoby za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także

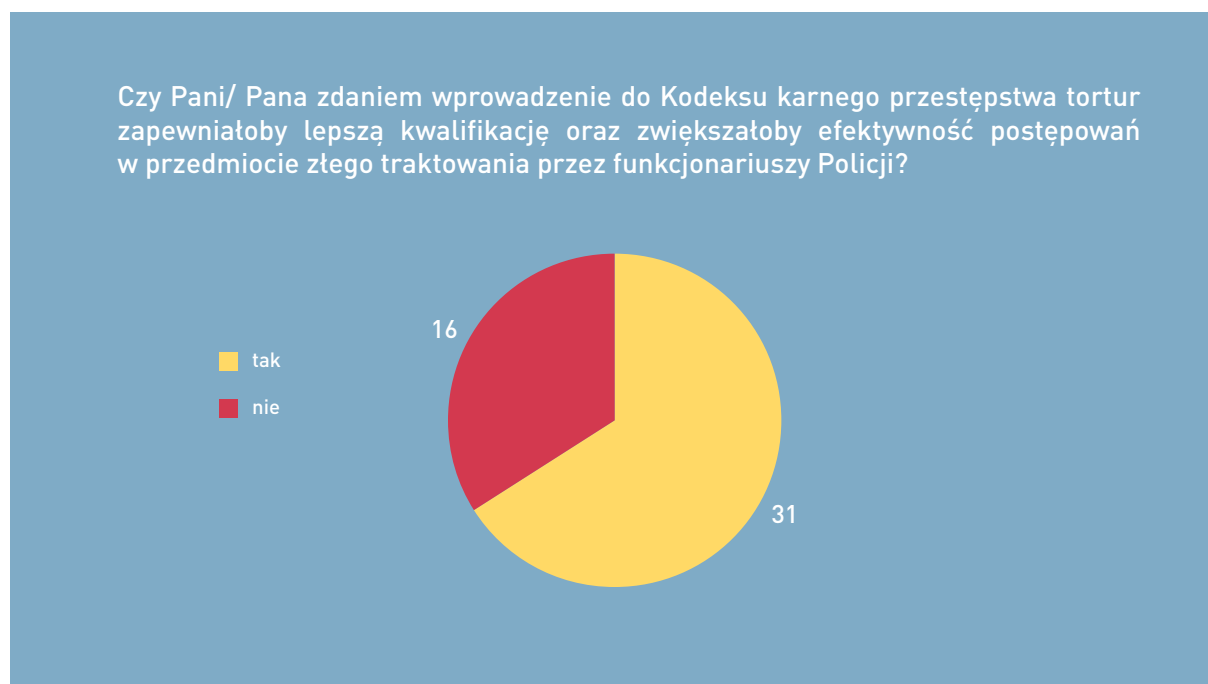
⁶ Pismo RPO do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 27 października 2015 roku, sygn. II.071.4.2015.ED, s. 3, dostęp: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_tortur_0.pdf [data dostępu: 14.05.2018].

w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji”. W praktyce może to uniemożliwić ściganie i karanie sprawców tortur, stosujących je z tych powodów i celów. Narusza to również prawo ofiar do sądu i sprawiedliwego zadośćuczynienia”⁷.

Również Komitet Przeciwko Torturom (CAT) w raporcie z 2013 roku⁸ zalecił, aby Polska wprowadziła do polskiego systemu prawnego przestępstwo tortur, tak aby jego definicja pokrywała się z definicją zawartą w art. 1 Konwencji o zakazie tortur. Ponadto Komitet Praw Człowieka ONZ w listopadzie 2016 roku zwrócił uwagę, że nie wszystkie elementy przestępstwa tortur są penalizowane przez polski Kodeks karny, a także że nie oddaje on w całości, czym to przestępstwo jest. W związku z powyższym, zarekomendowano, aby wprowadzić odpowiednie zmiany w polskim Kodeksie karnym, tak aby były one zgodne z postanowieniami Konwencji o zakazie tortur⁹.

W 2017 roku grupa posłów przedstawiła Sejmowi projekt nowelizacji Kodeksu karnego¹⁰ poprzez zmianę art. 246 k.k., która miałaby polegać na wprowadzeniu, ich zdaniem, pełnej penalizacji tortur oraz zwiększyć sankcję karną za tego typu przestępstwa. Zmiana art. 246 k.k. miała zawierać m.in. uwagi RPO, które zostały wskazane powyżej. Jednakże projekt ustawy został odrzucony w pierwszym czytaniu przez Sejm dnia 29 września 2017 roku.

W związku z powyższym, aby zweryfikować powyższy pomysł, postanowiliśmy zadać adwokatom następujące pytanie: „Czy Pani/ Pana zdaniem wprowadzenie do Kodeksu karnego przestępstwa tortur zapewniłoby lepszą kwalifikację oraz zwiększyłoby efektywność postępowań w przedmiocie złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji?” Wynik prezentuje się następująco:

7 Ibidem, s. 3.

8 Conclusions and recommendations of the Committee against Torture, 23 grudnia 2013 roku, CAT/C/POL/CO/5-6, dostęp: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsr0yVMLY8ltqp7elpaWy9%2fzhpqAgxl-v0wYIHQRBCyv6Z5WSAJ4meQ2lea4vsJ8k3h%2fQY3d6Rp6d2fr%2fQBcD8lel5hagJXl9LdkxR6L9Oq8QZ> (data dostępu: 14.05.2018).

9 Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 23 November 2016, CCPR/C/POL/CO/7, pkt 25-26, dostęp: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsqEnKe%2bgR3Hi9diNTN1CrM-SzSrhezGOiSGtJKSvy8EGXyYBfE5lx500qrhNSRf5J%2b60Y5lx3TLN4JeQpWZ%2fKV0NvWwVotRjK20CL1cs7xzpK> (data dostępu: 14.05.2018).

10 Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 1702, dostęp: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/B8DA1A0E853A409CC1258154002DBF58/%24File/1702.pdf> (data dostępu: 14.05.2018).

Jak widać zdecydowana większość adwokatów uważa, że wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego zapewniłoby lepszą kwalifikację oraz zwiększyłoby efektywność postępowań w przedmiocie złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji. Jednakże, należy wspomnieć, że w doktrynie prawa karnego wskazuje się, że art. 246 k.k. i art. 247 k.k. realizują zobowiązania wynikające z Konwencji o zakazie tortur (por. W. Zalewski, *Komentarz do art. 247, [w]: Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz – art. 212–316*, red. M. Królikowski, R. Załtocki, CH Beck 2013, s. 243, I. Zgoliński, *Komentarz do art. 246, [w]: Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Wolters Kluwer 2016, publ. LEX).

2. Nagrywanie interwencji oraz czynności podejmowanych względem zatrzymanych

Pomysł nagrywania interwencji oraz czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji narodził się już w Polsce w 2014 roku, kiedy to Gabinet Komendanta Głównego Policji przygotował projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o Policji. Projekt ten został przedstawiony HFPC, a przewidziano w nim stworzenie regulacji, która umożliwiłaby dokumentowanie interwencji podejmowanych przez funkcjonariuszy z wykorzystaniem środków technicznych, umożliwiających rejestrowanie obrazu i dźwięku. W uzasadnieniu do projektu podniesiono, że dokumentowanie czynności może doprowadzić do zmniejszenia agresji skierowanej w stronę policjantów, jak i samych obywateli. Podkreślono również, że uzyskany w ten sposób materiał pozwoli na wyjaśnianie wszelkich wątpliwości, co do przebiegu interwencji przeprowadzanych przez funkcjonariuszy Policji. W 2015 roku pomysły Gabinetu Komendanta Głównego Policji przerodziły się w *Strategię działań nakierowanych na przeciwdziałanie naruszeniom praw człowieka przez funkcjonariuszy Policji*¹¹ Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej: Strategia). W punkcie 2 Strategii zaproponowano wprowadzenie nowych rozwiązań o charakterze dowodowym, których celem byłoby: „[...] opracowanie mechanizmów zapewniających uzyskanie dowodów dokumentujących rzeczywisty przebieg zdarzenia, podczas którego mogło dojść do niewłaściwych zachowań funkcjonariuszy”¹². Realizacją tego postulatu miało być: „opracowanie rozwiązań prawnych i technicznych, dotyczących rejestrowania przebiegu policyjnych czynności administracyjno-porządkowych w niektórych miejscach innych niż publiczne, w tym w pokojach przesłuchań”¹³. Jednakże prace nad realizacją Strategii uległy zatrzymaniu jeszcze za poprzedniej kadencji parlamentu.

W 2017 roku po ujawnieniu szczegółów śmierci Igora S. w Polsce rozgorzała dyskusja na temat wprowadzenia systemu, który miałby na celu nagrywanie czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji. Taki system funkcjonuje już w Wielkiej Brytanii¹⁴, gdzie policjanci są wyposażeni w kamerki, które noszone są przez nich na mundurach. Podobne rozwiązanie obecnie jest testowane w Polsce. Jak wynika z komunikatu prasowego Komendy Głównej Policji system ten jest sprawdzany przez funkcjonariuszy Policji w Warszawie, w województwie podlaskim oraz dolnośląskim. Kamery na mundurach mają nagrywać jednocześnie dźwięk i obraz¹⁵. Jednakże należy zaznaczyć, że w obecnie obowiązującym stanie prawnym zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 5a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji¹⁶ funkcjonariusze Policji mogą nagrywać podejmowane czynności tylko w miejscach publicznych, co oznacza, że gdyby doszło do podjęcia interwencji w mieszkaniu, taka kamerka musi zostać wyłączone.

---

11 Dalej: Strategia.

12 Strategia, s. 13.

13 Strategia, s. 13.

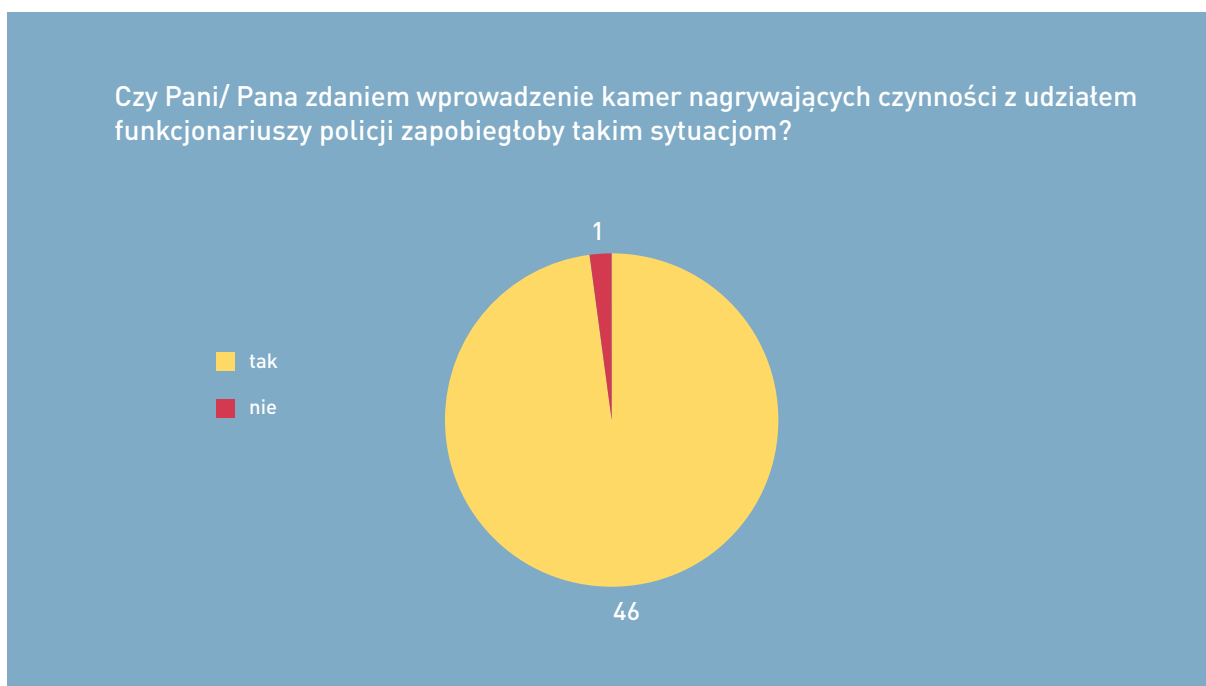
14 The Independent, *How the police's body-worn camera technology is changing the justice system*, 1 marca 2016 roku, dostęp: <http://www.independent.co.uk/news/uk/crime/how-the-polices-body-worn-camera-technology-is-changing-the-justice-system-a6905691.html> [data dostępu: 14.05.2018].

15 Komenda Główna Policji, *Na ulicach Warszawy pierwsze patrole wyposażone w kamery*, 18 grudnia 2017 roku, dostęp: <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/152720,Na-ulicach-Warszawy-pierwsze-patrole-wyposazone-w-kamery.html?search=250> [data dostępu: 14.05.2018].

16 Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 2067 ze zm.

Nie ulega wątpliwości, że wprowadzenie takiego systemu przyniesie obustronne korzyści. Z łatwością będzie można potwierdzić zarzuty podnoszone względem funkcjonariuszy Policji, jak i osób względem, których podejmowane są czynności. Należy podkreślić, że rozwiązanie takie może przyczynić się również do zwiększenia bezpieczeństwa fizycznego i prawnego funkcjonariuszy Policji. Potwierdzają to już słowa Dawida Marciniaka z Komendy Głównej Policji, który w wypowiedzi dla „Rzeczpospolitej” wskazał, że: „[c]zęść zapisów już posłużyła jako dowód pozwalający przeciąć kontrowersyjne sytuacje”¹⁷. W tym samym artykule wskazano, że na razie większą korzyść z kamerek na mundurach odnoszą sami funkcjonariusze Policji, ponieważ: „[w]brew oczekiwaniom nagrania często są dowodem na zniewagę i napaść na policjanta, niż dokumentują przypadki nadużycia władzy przez funkcjonariuszy”. Dawid Marciniak poinformował także, że: „[t]ącznie ponad 2 tys. nagrań z kamer na mundurach zostało zabezpieczonych w związku z możliwością wykorzystania ich jako dowody w sprawach”.

W związku z powyższym, aby dowiedzieć się co adwokaci sądzą o powyższym pomysłe, zadaliśmy adwokatom pytanie: „Czy Pani/ Pana zdaniem wprowadzenie kamer nagrywających czynności z udziałem funkcjonariuszy policji zapobiegłoby takim sytuacjom?”. Wyniki prezentują się następująco:

Zdecydowana większość, bo aż 98% ankietowanych adwokatów była zdania, że nagrywanie czynności z udziałem funkcjonariuszy mogłoby zapobiec sytuacjom stosowania tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy Policji. Jeden z adwokatów, odnosząc się do tego pytania, napisał, że popiera ten pomysł, ponieważ: „(...) w USA spowodowało to dużo mniej nieuczynnych oskarżeń względem funkcjonariuszy i transparentność czynności w sprawach karnych od najwcześniejszych stadiów postępowania”.

3. Dostęp do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu

Kolejnym pomysłem, którego realizacja mogłaby zapobiegać torturom i niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, jest zapewnienie osobom zatrzymanym adwokata lub radcy prawnego

¹⁷ Rzeczpospolita, Kamery na mundurach policjantów już działają, 29 kwietnia 2018 roku, dostęp: <http://www.rp.pl/Sluzby-mundurowe/304299966-Kamery-na-mundurach-policjantow-juz-dzialaja.html> (data dostępu: 14.05.2018).

już od pierwszych chwil po zatrzymaniu. W obecnie obowiązującym stanie prawnym, zgodnie z art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego¹⁸ (dalej: k.p.k.): „[z]atrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; (...)”.

W 2017 r. HFPC przygotowała raport: *O (nie)dostępnym dostępie do adwokata*¹⁹ (dalej: Raport o dostępie do adwokata) w ramach, którego dokonała analizy implementacji do polskiego systemu prawnego Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 roku w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności²⁰. Jak wskazano w powyższym raporcie, pomimo tego, że wiele przepisów dyrektywy istnieje w polskim systemie prawnym, w praktyce one nie funkcjonują. Wynika to z wywiadów, które zostały przeprowadzone z adwokatami w ramach prac nad Raportem o dostępie do adwokata. Przykładowo należy wspomnieć, że pomimo tego, iż art. 245 k.p.k. gwarantuje osobie zatrzymanej niezwłoczne prawo kontaktu z adwokatem i bezpośredniej z nim rozmowy, to adwokaci wskazywali, że do takiego kontaktu nie dochodzi. Najczęściej z adwokatami kontaktowali się funkcjonariusze Policji lub rodzina zatrzymanego. Adwokaci z dużych miast często nie otrzymywali informacji, na którym komisariacie Policji obecnie przebywa ich klient, jeśli taka informacja pochodziła od policjanta. Jeden z adwokatów wskazał, że kontakt jest często opóźniany: „(...) ponieważ: »chcą jak najwięcej wyciągnąć z zatrzymanego«. Inny obrońca podkreślił, że swego rodzaju przewlekłość w tym zakresie jest pewną »zagrywką procesową«, której celem jest uniemożliwienie ustalenia linii obrony, ponieważ mogłoby to: »zaburzyć śledztwo policji i prokuraturze«, a obecność adwokata od samego początku postępowania może być niewygodna i utrudniać podejmowane czynności”²¹. Dlatego HFPC w powyższym raporcie zaproponowała, aby organy ścigania, zgodnie z art. 245 § 1 k.p.k. zapewniały zatrzymanym możliwość niezwłocznego skontaktowania się z adwokatem lub radcą prawnym. Ponadto na komisariatach powinny znajdować się listy adwokatów lub radców prawnych, a Okręgowe Rady Adwokackie oraz Okręgowe Izby Radców Prawnych powinny stworzyć dyżury adwokackie lub radcowskie dla osób zatrzymanych²². Z podobnym postulatem wystąpiła w 2015 roku Okręgowa Rada Adwokacka w Krakowie, która zwróciła się do Naczelnej Rady Adwokackiej wskazując na potrzebę podjęcia: „(...) pilnych działań mających na celu wprowadzenie w trybie pilnym na terenie całego kraju listy adwokatów, które byłyby dostępne we wszystkich jednostkach Policji, w celu zapewnienia realnego dostępu do adwokata, a tym samym zapewnienia wszystkim uprawnionym rzetelnego prawa do obrony”²³. Uchwalenie powyższego stanowiska było spowodowane tym, że zdaniem ORA w Krakowie, art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 245 § 1 k.p.k. nie gwarantują realnego dostępu do adwokata, w tym nie wykonują one postanowień dyrektywy o dostępie do adwokata.

Również Okręgowa Rada Adwokacka w Warszawie w uchwale podniosła, że: „[j]ednym z najważniejszych sposobów ograniczania ryzyka tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania w związku z zatrzymaniem, to efektywny dostęp do adwokata, już od pierwszych chwil zatrzymania. Na tym tle, Okręgowa Rada Adwokacka w Warszawie zwraca uwagę na problem dotyczący braku realnego dostępu do adwokata z urzędu dla osoby zatrzymanej. W związku z tym Okręgowa Rada Adwokacka w Warszawie apeluje do przedstawicieli władzy ustawodawczej i wykonawczej o wprowadzenie do

---

18 Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1704 ze zm.

19 A. Klepczyński, P. Kładocznny, K. Wiśniewska, *O (nie)dostępnym dostępie do adwokata*, Warszawa 2017, dostęp: http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/01/HFHR_JUSTICIA2017_National-Report_PL.pdf [data dostępu: 14.05.2018].

20 Dz. U. UE 2013 L 294/1.

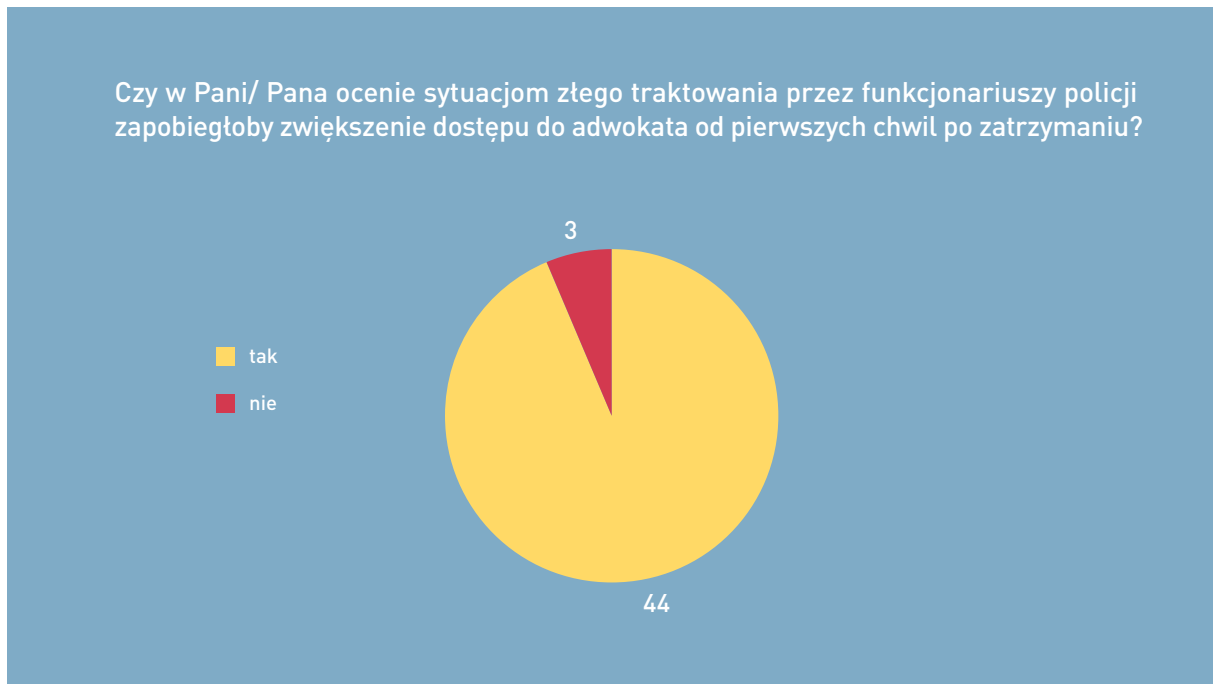
21 *O (nie)dostępnym dostępie do adwokata*, s. 26.

22 *O (nie)dostępnym dostępie do adwokata*, s. 61.

23 Stanowisko Okręgowej Rady Adwokackiej w Krakowie w przedmiocie dostępu do adwokata osób zatrzymanych w pierwszych 48 godzinach od zatrzymania z dnia 10 kwietnia 2015 roku, dostęp: http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-stanowisko-10-04-2015-11386.pdf [data dostępu: 14.05.2018].

systemu prawnego odpowiednich regulacji, gwarantujących dostęp do adwokata z urzędu już na etapie zatrzymania. Dzięki temu rozwiązaniu można znacznie ograniczyć ryzyko naruszenia praw i wolności obywatelskich, a także zapewnić pełną realizację prawa do obrony”²⁴.

W związku z powyższym, postanowiliśmy zapytać samych adwokatów, co sądzą o pomysłе dostępu do adwokata lub radcy prawnego już od pierwszych chwil po zatrzymaniu zadając następujące pytanie: „Czy w Pani/ Pana ocenie sytuacjom złego traktowania przez funkcjonariuszy policji zapobiegłoby zwiększenie dostępu do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu?” Wyniki prezentują się następująco:

Jak wynika z powyższego wykresu przeważająca (94%) część ankietowanych adwokatów jest zdania, że zwiększenie dostępu do adwokata od pierwszej chwili po zatrzymaniu mogłoby zapobiec sytuacjom stosowania przemocy przez funkcjonariuszy Policji.

24 Uchwała Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 24 maja 2017 roku w przedmiocie zakazu stosowania tortur i dostępu do pomocy adwokata w razie zatrzymania osoby podejrzewanej o popełnienie czynu zabronionego, dostęp: <http://ora-warszawa.com.pl/pl/9388327-uchwala-ora-w-warszawie-z-dnia-24-maja-2017-r-w-przedmiocie-zakazu-stosowania-tortur-i-dostepu-do-pomocy-adwokata-w-razie-zatrzymania-osoby-podejrzewanej-o-popełnienie-czynu-zabronionego> (data dostępu: 14.05.2018).

VII. REKOMENDACJE:

- a) Organizacje międzynarodowe oraz krajowe podmioty zajmujące się ochroną praw człowieka wskazują na istnienie problemu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce;
- b) W Polsce szczególną uwagę należy zwrócić na wątpliwości w zakresie wypełniania obowiązków proceduralnych wynikających z art. 3 Konwencji, ponieważ wiele spraw jest umarzanych przez prokuraturę, w związku z czym nie trafiają one nawet do sądu;
- c) Ankietowani adwokaci podkreślają, że największym problemem w tego typu sprawach są trudności dowodowe. Ich zastrzeżenia budzi także podejście sędziów w sprawach dotyczących niewłaściwego traktowania;
- d) Dostęp do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu może być pierwszym zabezpieczeniem przeciwdziałającym przemocy ze strony policjantów;
- e) Dopiero po ostatnich wydarzeniach zaczęto testować kamery nagrywające czynności podejmowane przez funkcjonariuszy oraz zintensyfikowano szkolenia psychologiczne dla policjantów, dlatego nie wiemy, jak w przyszłości zaczną funkcjonować te zmiany;
- f) W związku z obecnie obowiązującym w Polsce stanem prawnym powstaje pytanie, czy aktualny kształt regulacji zapewnia skuteczny model karania realizujący w pełni funkcję ochronną, represyjną i prewencyjną.

**HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA**

ZNAJDŹ NAS

Helsińska Fundacja
Praw Człowieka
ul. Zgoda 11
00-018 Warszawa

tel. (22) 556-44-40
fax: (22) 556-44-50
hfhr@hfhr.org.pl
www.hfhr.pl

 @hfhrpl

 @hfhrpl

 @TheHFHR